

Үйэтитии

Мугудайга саллаат паартатын
туруордулар/2

Интервью

Афанасий Софонов аатынан
спорт уорацайа эниил үлэбэ
киризбэ/3

Улууска — бу күннэрэгэ

«Ойуунускай уонна Олонхо»
дьоро киэнэ ыытылынна/5

Одьгуулунга Харатай диэн аттаах уолчааны бары билэллэр

Обону иитии. 5-с кылаас үөрэнээччите Коля
Кардашевской оскуолаца атынан сылдан дьону
сөхтөрөр/4

© Коля Кардашевский мининэр мингэтин кытта. //СЭМОН ЖЕНДРИНСКОЙ ТҮҮРЭНТЭ

Чурапчыга күн-дышл туруга

Сэтийн
17 күнэ
бээтийнсэ

Сэтийн
18 күнэ
СУБУОТА

Сэтийн
19 күнэ
БАСКЫНЫАНЬЯА

Сэтийн
20 күнэ
БЭЗНИДЭННЬЯА

Сэтийн
21 күнэ
оптууроннъяа

Сэтийн
22 күнэ
СЭРЭДЭ

Сэтийн
23 күнэ
ЧЭПЛИЭР

-12° -13°

-8° -18°

-16° -23°

-15° -21°

-18° -29°

-27° -33°

-30° -35°

Тэттик

Улуус баылыга Арассыйатаазы сийизэсэ кытынна

Сэтийн 13-14 күннэрэгээр Москва ба олох тоох бэйзи салайныны сайдытын Бутун Арассыйатаазы ассоциациятын V-с сийизэн ыытылынна. Манна дойду 89 регионуттан муниципальний тэриллийн бэрэстэйнитэллэрээ кэллилэрэ. Бу улахан дыаалга биниги ууслут баылыга Степан Сарыдаев кытынна.

Сийизэс чэрчинтэн, Улук Илингтийн федеральний уокурук регионнарын II муниципальний тэриллийн Собизэхардарыга бииргээ үлэлэхийнгэ сэбуулзгэнэ илин баттастылар. Бу докумоун муниципалитеттар иккэ ардыларыг гар бастын практикалары уонна уолупттары атасаныга, бииргээ үлэлэхийнгэ улахан кыаёй биризэй.

Биир дойдулаахлыт Влад Пермяков Жатайдаазы суудунаны онгорор собуот дириектэринэн ананна

Бу күннэрэгээ СӨ бастакы вице-премьерээ Дмитрий Садовников Жатайдаазы суудунаны онгорор собуот кэлэхтийнгээр санга дириектэрийн билиннэрэдээ. Онууха СӨ Судаарыстыбаннай тутуу уонна олох дыаалга кэлэхтийн көрөр управлениеын салайавчтын бастакы солбуйаччынан улахан Влад Пермяков ананна. Бу туунан Ил Дархан уонна Бырабытальстыба пресс-сулуспата инициатордээ.

Бырабытальстыба бэрэсэдээрээлийн бастакы солбуйаччы Дмитрий Садовников тэрилтийн дириектэрин иннигэр турар сурун со-руктартан, ерэспүүлүүлэх баар сүолталаах зийнжэгжиттэн биирдэстэрийн – Жатайдаазы суудунаны онгорор собуот тутуутун бүтэрийн дизэн этээ. Санатан аастахаа, дойду бэрэсдэйнээ Владимир Путин сорудаынан, үрдүүг технологиялаах суудунаны онгорор собуоту тэрийн инвестиционный бырайагын олох киллэрийн бастакы түүмээ 2024 сүлгэ буухтээх.

“Куоҗалы” ТОС 21 ыалы мууңунан хааччыйак бастаат

Федора Самсоновна Седалищева салайар бийс кишилзэх хамандатай иккэ чаас инигэр 21 ыалы мууңунан хааччыйда уонна ТОСтар иккэ ардыларынааы күрэхтэйнээг бастакы мээстэн сиистэй.

“ТОС инигэр үлэлийр түэлбэм салайавччы парыг Николай Лукингтаа, Владислав Оконешниковка, Мария Луковцеваца дьону түмүүгэ итияннэ бэйзэлэрийн үлэзэбэйтэрийгээр улахан махталбын тизэрдэбин. Ус массынанан бысталыа суюх мууңутастьлар. Ону таынан, хамандам хамандырыг Дмитрий Портнягинга, Чурапчы гимназиятын үөрэнээччите Коля Посельскайга, Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччите Ныргун Оконешниковка, итияннэ Семен Филипповка уонна Владимир Андреевка эмээ махтанабын. Уоллтар ма-ладыястаатылар, 21 ыал мууңунан хааччыйнна”, – дизэн Федора Самсоновна санаатын үлэхиннэ.

Оттон иккис мээстэн “Спортивнай” ТОС [сал. Яков Оконешников], үүс мээстэн “Чаран” ТОС [сал. Ирина Кривошапкина] хамандалара ылары сиистилар.

• Өрөспүүбүлүкэ сонун нара

Эдэр ыалларга бырыңыана суюх ипотеканы бизэриэхтэрин сөп

Зэлбэх ёёлоо эдэр ыал дьизлэнэллэргэр анаан, брыгынана суух кирдэйнти басризгээрин сеп. «Известие» суурыйарынан, эстин-нын 14 кунчигээ сокуун барыллын Госдуумада хийлгэдилэр.

Эдээр ылаллар харчынан муннынгуулара сух эрээри, улзлиир-хамсыр буолан, доксугтаахтар, кирздыниг төлүүр кыахтаахтар. Ол эрээри, албэх иитиминьылзэх буолан, туораттан комите сух, улахан барьрынаннаах ипотеканы ылаллара ыараган.

Сокуон барылмын «Сизердээх Арассыйга» баартыйга дьюкутааттара бзламын эн киллэрдилэр. Ол чэрчтигинэн, эдээр ыал сокуоний слаастарын туола илик 3-тэн элбэх овдоох, иккизн, эбэтэр, тероппуттаргэн би ирдэжтэрэ 35 саанын туола илик буолуоктаах. Дэлзин атыылаңдаларыгтар эбэтэр тутталларыгтар анаан, 25 сылга дизэри бодьдюктоосх кирэдьниити бизризхтэрин сөйт.

— Статистикамы көрүнгө — 2022 салға дойду нәһиизинээстин ахсана 600 тыңынча кишинэй көбүрээт. 2021 салға мөлүү-йүнтэн тахса кишинэй сүтгэрбийлгит. Сыл ваймы бирирдийн улахан куорат сүтэн ийэр курдук. Бу олус кутталлаах баланынья. Онон демографикия болтуруустарын эзэрдэр уонна залбэх оболоох ыяллар камалерүүнэн бынаарыаха солт, — дисэн баартыйга баянылгыа Сергей Миронов этр.

Манна дајатан эттакхэ, соторутааңыта Федерация Сэбизити берсессадзэтал Валентина Матвиенко элбэх оцлоох ыяллары НДФЛ дохуутуттан босхолуур түнүнән этии киллэрбитэ.

Бу сокон барылтын Госдуума ылышиназына эрз, күүбүтгэр киирэр. Бу түнүнан "Саха сирэ" хаъыат суурыйар.

Москваңа «Арассый» пуюрум-быыстапка быттылынна

Тэрээчин кэмигэр Ил Дархан Эрэгийнэн күнүн арыйда. Кини тымныгтынан уонна алмааынан билээр бөдөн эрэгийнэн тусалмын уонна Арасмыйа Илий дээги күлтүураа уонна экзинизмикээр туваайылыгийн кийнинэн буоларын кэпсээтэй, Айсен Николаев бэлзүүтээсэтийн курдук, Саха сирэг дойдуга экзинизминээ тирээдүйн бынныгтынан баалабай эрэгийнэнээйн бородууктата 2018 сүлттан икки тегүүл - 900 млрдтад 2 трлн солж. дээрийн улаапытын, бийс сүл устгатай экзинизмикээр 2 трлн инвестиция тардлын лимбытын, байнис смылын субуруччу кынгыл кемүүн, ньзби, таас чогуу уонна гааны хостоонуун мунгутуур үрдээсэтийн бэлзүүтээтэй.

Кинн эстарнэн, бүгүн Саха сирэ - Дойду саамай креативнай эрэгийнээс. Саха сира Унук Илии ИТ-бородууксуйатын экспортын 90 бырынманын хааччыйар, ерэстүүбулукз онннуулары айан таанвааччыларынан, хамлаанияларынан билээр

Бүгүн Арассыйнаа киннээн оиторуга үйл миэстеллэх. Ереспүүбүлүкөк экзинэмикээд улахан хамсаанынарга кыттар. Пекингээ «Один пояс – один путь» puорумига Арассыйнаа Барсадызын норуоттар иккى ардыларынаа тырааныспар сага көрдүүерүн бөлиэтзорбита, итилэртэн биирдастэрээ – Саха сирэ ATP дойдуларын Хотуту муюра суулун кытта холбуула. 2028 сылга Олончны тууруур муюста тутуплуула. Вантовай муюста унуша 4,6 километтир. Салгын кини ереспүүбүлүкэ бэйзэтин сайдытыг гар күлтүураса тирээнигэрин болижтээз.

«Арасының аса мааскабай пороут эпбыйнан саха отонг хото булар», — дизн киен тута этта.

Москаца «Арассый» норуоттар иккى ардьыларынаның быйсатапка-пуромуга анаңыз халлаантага баар сүрүн улахан смынанда хорсун байыластарга анаммыйт «Русский танк Алеша» ырыя ныргийдэ. Ырманы сүүнүнин киши ыллаата. Бу ВДНХ-та даалаанындаах төрөзин түүнгизтигээр биир сламай чаылхай түгэчинэн буолла. Флешмобка Ил Дархан Айсен Николаев уонна танкистар – Арассый да Дьюоройдара лейтенант Александр Леваков уонна ефрейтор Алексей Неустроев кытыннылар. Көрөөтчүлэр тэнцээ ыллаатылар, доксун ытыс тышыныи эжээрдэлээтилэр.

лар, Саха сирин күлтүрүратын, торут үгээстэрим көрөхсөтиләр. Саха сирин күннээрин чөрчтүүнэн ВДНХ-яд «Россия» быйстап-ка-форумыга «Азия оюулоро» VIII спортивнай оонныуулары билүүннээрдиләр. «Оонныуулар буллуттарын тухары 15 тышмын-чагттан таңса оюу кыттынна, калин албэх киңи Европа, наан дойду, Олимпийской оонныуулар чемпиони нара буола уүммүттэр», —

Мугудайга саллаат паартатын туруордулар

Үйэтийн Манык үтүө үгэхи бойобуй дьайы Сэбийтин бэтэрээннэрэ тэрийэллэр

❸ Мүгудай орто оскуолатығар үйэтитинің анаммұт тәрзөнін//АЛТАР ТҮРКІОЛІСТІ

СЭМЭН ЖЕНДРИНСКҮЙ

Чурапчы улуућун бойобую дъайыы бэтэрээнэрийн Сэ-бизтин бэрэссэдээтэлэ Илья Березкин салалтатынан, сэтийни 14 күнүгэр Мугудай орто оскуолатыгар, Кавказ сэриитин кыттылааба, артиллерист-автоматчик, но-мохко киирбит 324 полка саллаата Петр Михайлович Абрамов автын үйэтинэн, кини үөрэммит паартатын туруордулар.

Бойобуой дайыны бэтэрээннэрийн бүтэц болон түүхийн төслийн
риин бүтэц дайылалара быльын
рынгигүйттэн ыла ытыллар
Кинилэр улуустаацы үерэх салалтатын, чуолаан начаалынныг
Юрий Посельскийн
кытартырынкасаа эзлээн, кэнээрээ
ки ыччаты нитийг дьюннанаа
үзэнтийн тэрийгэллэр.

"Маныңк дъябал сурун сыйла-соруга - оқолор бэйзлэрин биир дойдулаахтарын, хорсун нук сулууспалаабыт саллаат аатын үйэтитэн, кини онгорбу дымалатын салгын үерэтэлээ ригэр, холобур онгостоллору гар ананар. Паарта вийдебул судургу эрээри, информацийны тизэрдинээ олус киэн. Манна чуолаан, биңиги уолбут Семен Жендринский байыннай комиссариат архыбыттан даан найы булац, алдьаммыт хаартыскаларын бүтүнүү чөлүгээр туһэрэн, қылгаас кэм ийнгэр таңган, наардаан онордо. Бойон буюй дојотторбут сырдык ааттарын үйэтитэн, улууспут хадајаны оскуолатыгар уоини. Таатта улууңгагар ильдээн тууор буппүт. Ининики былааммыттыга Миңдаатайыг Тимофей Максимов. Чурапчы нэһилийээр Марк Посельской, Алагар нэһилийээр Украинаада анал байыннай дайындыгы сыйлдан суорумз суодаммыт Илья Протольжко.

нов, Ариан Сиацев, Кытгаанах нэхилизэгээр Илья Владимиров сүрдмжийн эзлэхэдээгээр чийтийн паарталарын туурорад санаалзахыгт. Манихын аахсыайдаа нэхилизэгээр дъячалталара, оскуола салалтгатай хөхтөөхтүүк кытгалла-рыгарыгырабыт". - дизн бойо-буой дъайны бэтэрээнэ Илья Сергеевич санаатын уулзиннэ.

Ахсыс уонна онус кытасаң үерэнэчилэригээр буолбут кылаас чааныгар Петр Абрамовы кытарты биир кэмнэг Одыгууннаацы ОПТУ-га бииргээ үерэммит, онтоң салтын аармыгаа тэнгиз айаннаабыт дээрэ, бойобуй дэйнын бэзтэрэнэ Мирон Михайлович Игнатьев дьонун ахтынын онгордо: "Мянтай, 17-битигэр орто анал үерххэг киирэн баран билсийнппит, онтоң 18 сааспытын туолаат, бииргээ аармыгаа ынтырыллыбыппит. Бүекзлийн Иркутской убсалласка Шелохово Чистые ключи дизайнгэтийнппит. Онно алта ый сулуулупалаабыппитын кэннитэн, сандылыг сајана, Чечня 1-кы хампааныната сајадаммыта. Онно Бүекзбин бастакы хомуурга мигыран илдээ баран хааллылар, или хэннитэн сибээспит быстыбыта. Доворум минититэн быдан үрдүк үнүхтаах, күүстээх-уоктаах, баабай, бэйзтин кыланар уол этгээ. Аяыхаа сангалаацаа, бинирдэ эмэг күлэ-чэрэдээзбелээтхээ, мүчүнгэнэн эрэжбийнэр. Онон бугун доворум аяыхаа ўйтэйтэр тэрээнтэн ширхэгийн эхийн нийн"

улашының үордүм .
Константин Николаевич
Абрамов, Петр Абрамов тастынг
убайы: "Мугудайта бука бары
биир Абрамовтар буолабыт.
Петяны оскуулаа жас дааыны
сыл үерэппитим. Онон биир
еттуунэн ыллахха, үэрэнзэч-
чим эмиз буолар. Петя оскуу-
лаа үэрэнэр сыйлларыгар олус
бозадекток. көрсөн-самый май-

Быстро

Петр Михайлович Абрамов (30.05.1976 – 09.09.1997) - Муғудай нэшилизиггэн төрүүтээх, Арассыыйн сэビルэнийгээх күүстэрин номохко киирбүт 324 полка младший сержант, артиллерист-автоматчик бойобуй салууспата Иркутский узбапас Шелеков курратын Чистые ключи 30729 нүүмээрдээх байсаннай чааныгтан сажаламмыта. Хас дааны бойобуй сорудах кыттылаваа, шараханык баанырач, кэпин Москва куррат 6981 "У" нүүмээрдээх байсаннай чаанын ыстаагыг гар сурууктуулан кэвэрүүлж суулустын тумуктээбитэ.

гылаах оюу этээ. Оскуюла ыытар бары тэрзанинээригээр көктеех-тук кыттара, спордунан дъарыктанара, мас тардынарын, аймлңаца сыйдьарын, бултуурун себүлүүрз. Ону таинан олус үзлөнт этээ. Улээж қызыгас, бэйтик қынанар булан, хотуурунан от оюустаңына, супола-иниң ырааным корен, улаханнык сөхтерере. Кини аята Михаил Абрамов – оройчынга кизэнник биллибит чөмпүйүен тырахтарыныс этээ. Биргээ тоообуттэрээ злбөхтэр. Быраалыпты аармыйдаа тиийэн баран, бастакы Чечня хампаанынтыгар ынчыраллыбытыг гар чугас дьондо улаханнык аймаммынтара. Сулусспалыр кэмигэр дьюнугар байланнай чаа-һыттан Маҳтал сурук кэлбитеэ, онно сүрдээзин киши тутта санаабылыштын ейдүүбүн. Ол сэриигээ сыйдьян, 1995 сүллаахка 10 хонуктаах уолгушкасаа кэлбитеэ, онтон эмиз төгтөрү бараахтаабыта. Түгээнинэн тунаанам, уолбут Петр аятын ўйэтинпүйт бойобуой дъайын бэцэрээнээригээр биңиги аймак аятыгтан улаханнык махтанабыт”.

Афанасий Софронов аатынан спорт уораңайа эниил үлэбэ кирииэбэ

Интервью. Олохxo киириэхтээх спорт саала тутуллуутун түүнэн нэглийк баылыга Владимир Сивцев сиhiлий үзүүлэхэд

Саман ЖЕНДРИНСКАЙ

Уруккү сылларга Чуралчы изһилиэгин спортивнай арочнай саалата улам эргэрэн, изһилийк дъаһалтатын туруурсуутунан, улуус дъаһалтатын ейебүлүнэн сангалы бырагыраамаа киирэн, тутуу үлээтэ тэтиимзэхтик ыйтыллар.

Дойду Бэрэсидьинээс Владимир Путин кэлэр дылын – Спорт салынан биллэрдэ, ити бэлийг даатаа сөн түбөхиннэрэн, Чурапчы нэхилиэгийн дъавалтатай Афанасий Кирикович Софронов автынан спортивнай саалатын үзээс киллэрээри бэлзмийнш. Бу түүнан бүгүн Чурапчы нэхилиэгийн баылыгы Владимир Дмитриевич Сивцевы хытары кээстэйжитин таанарабмыт.

2021-ын 2-сүүдээ
кыбаартал туругуу-
нан бэдэрээччил "Вос-
токстрой" ХЭТ Саха
өрөспүүбүлүктин Чу-
рапчы улууның. Чу-
рапчы нэнлиэгни
кытта А.К. Софронов
аатынан Култуурунай
— спортивнай комплекс
бастакы түнүмээн
тутар туунан дуога-
бары түфарсибиттерээ

Бастакы түнүмэххээ
киирэр: вертикальный
былааныаңын, ақылааты
цокольный матрыш-
яалынан бүрүүү,
муоста анын (хара) мү-
осталаанын. 21 667,714
тың.сolk. суумай хантыраак түнэсиллибизэ.
Убүлээнин Чурапчы
нэхилизгин дъянал-
татын олохгоо буд-
дистский копия публик

дүйнүүдэгийн көрүүлүүгээ.
Быйыл сайн, тутуу
2-с түнүмээр саадалам-
мыта. Тутууну "Сибтран-
строй" ХЭТ чаанынай
инвестор мытар уоннаа
үүблүүр. Күн бүгүн тутуу
упсайа 67% бэлэм турар
Биригзээд мантан кыбын

үзэлмиригэр тутуу ма-
тырыйаалынан толору-
хааччыллан олорор. Үзэт-
үүнээр сылга тохсунны 2-
күнүгөр түмүктэнэн үзб-
киирэрээ былааднанар

*** Биир дъарык-
ка төһө киңи ха-
быллан сымдыша
себүй итизин-
ыспартызыбына
нинбэнтээризэ-
толору хааччыл-
лар дуо?

ФФС Саха Ороспүү булукэтийн Ил Дарханынын бынччы дъанаанын Спорт уоши физической культуры и спорта министристийн бываа бынмытынан толоринбэнтээринэн хааччы йыхтаах, биир кэмгээ 100-150 кини дъарыктынай сол.

*** Спорт саала ха
хайысханан үлз
лиэй?

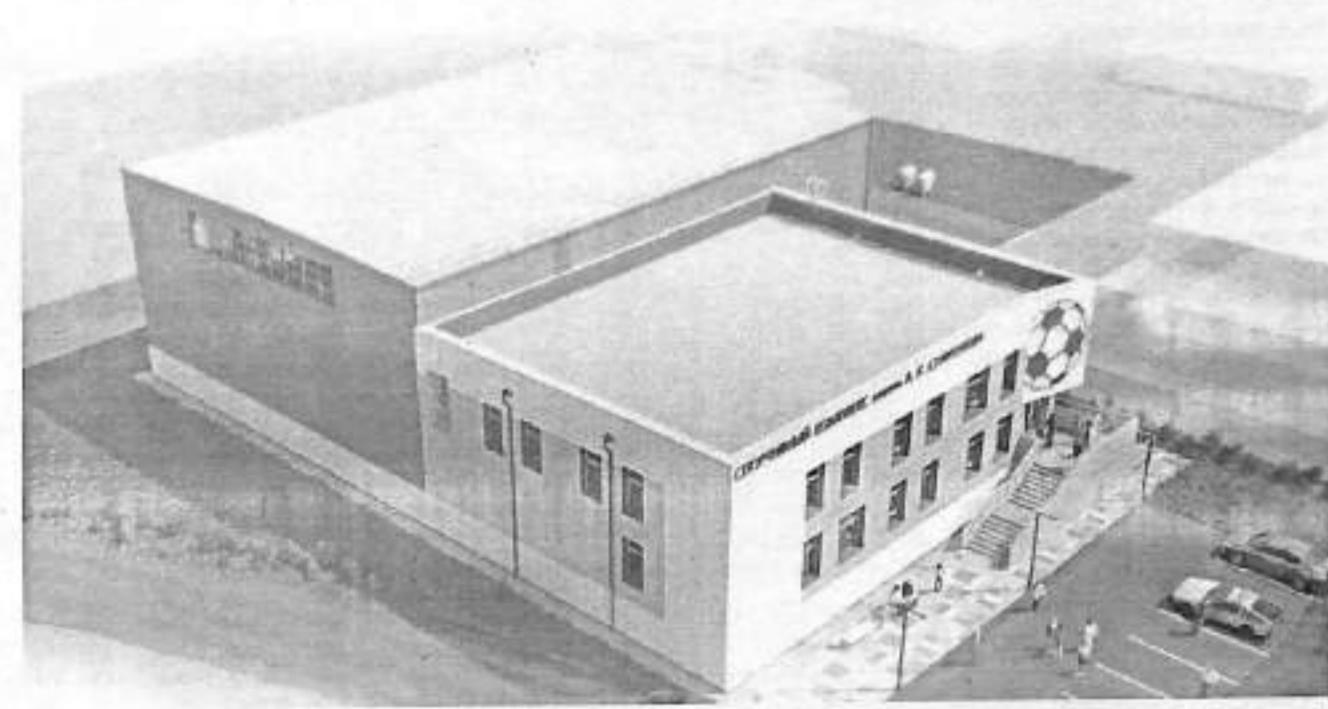
● ● ● Бүспортиний саалыбыт, бастатан туралын нэшилийк олохтоотгоорун саалата буолар. Оногийн бишир хайжсалаах буюу бакка, нэшилийн экин аялагчтын барыгтын хаба, үзүүлэхтээх. Урунку салбарга кроссфит, фитнес, аэробика, оствуул теннисийн дуобат, саахымат, дорогийн буйцаа түншлэвэл илингийн биирднийлээн кийрсигэвэр, генсингийн, эрчимийн лэр саалаа үзэлээн кэлбигчидээр. Калэр 2024 сэлтэйд дубут Бэрэсидын энэ Спортын салын биллэрэрийн нэшилийн түншлэвэл түншлэвэл араас, сарсыардаагүйн эти-хааны унтугынаараа сэргээхэлжтэй саалалааны маассабайын хабан билээндээ болдог.

Ф Ф Ф Нэхилиэлкэ чэгийн-чэбди олоюу тутунаар га анаммыт ана бирагыраама улзлинир дуо?

2017-2023 сълларга Муниципальная программа «Развитие физической культуры и спорта, формирования здорового образа жизни населения в МО «Чуралчинский наслег» дин бырагыраама үзлээтэ.

••• Улахан спорт бырааныныгы вытарга сөйттөө кинни буолар дуо?

● ● ● Бу санга киирзэр туурал спорт саалатыга 812 квадрат изнинэх, 3 мийн тэрэг унуннаах, 24 мийн тэрэг тууралаах аныг олохго эпизиттийр спортивийн соницуур сааллаах буолар, оноо волейбол, мини футбол, лунан дъармыктанарга, ерөсцүүбулуктээж

Спорт създа макет

© Санга збийнэгти тулуу билингги туруга // сэчэн жэндрийн түншрүүт

таанымаах күрэхтэри мэдээллийн тарга толору эппизиттийн онуу таанын иккис эзээсээсээ 286 квадратний мизгийн тэрээ изнинээх эти-синийн зүрчийн эргэ толору спортивний инвентарынаас хадччынтыбыт зүрчилэх саалалвах буолар.

Иниции былиан
нары сырлат эр-

Чурапчының таңбасынан
1951-жылдан баштап 1955-жылға дейінгі
жылдарда ол көркемдік жағдайда
жүргізілген көркемдік ойындарда
жарыс жүргізуде үшін көркемдік
жылдарда ол көркемдік жағдайда
жүргізілген көркемдік ойындарда
жарыс жүргізуде үшін көркемдік

лыты биңиги уулууспүттар спорту күүккө сайдытын кэрәнгіз, инникин эрэлэ буолар. Онон, педагоги чилищеттан саңалаан, күбүгүнгө дизэри Чурапчың иңилизгө физкультуур уюна спорт сайдытыгыттара улахан орууллаах. Спорта маассабай көрүнгөнэр сайдыбыттара, ово спортивной оскуолата, филиаллара айыллыбыттара. Чурапчың иңилизгө дъаһалтатын иниинэн үллир спорт хайысхата А. Софонов аатынан спорт комплекса тутуллан үлзакирииңгэ иңилизк олон тоохторун бары аранжатчел олохтоох буолаллашыгар, спордунаң дъарыстаналларыгар, басты сиғиһинләри көрдөрөлөрүгээр олук буолар.

Техническай – экономической
карларуулар:

- Дыэ уопсай иэнэ – 1692,38 м²
  - Тутуу уопсай иэнэ – 11939,39 м²
  - Тутуу сабардама – 1396,25 м²
  - Туттуллар иэнэ – 1633,80 м²
  - Былааннаах иэнэ – 1506,29 м²
  - Этээхэ – 2
  - Сирин иэнэ – 0,5980 га

Сметанан суумата:

2023 сүй 1-гы кыбаартал тургунан НДС-нан туран, 232 000 мел. солк., (түмүк № 14-1-1-3-077607-2021, 15.12.2021 с.)

Одьулуунга Харатай дизэн аттаах уолчааны бары билэллэр

Обону иитии. 5-с кылаас үерэнээччите Коля Кардашевской оскуолаа атынан сыйдьан дьону сөхтөрөр

Сэмэн ЖЕНДРИНСКИЙ

“Өр сиплар усталаарыгар куоракка олорон баран, тыва тахсан олохсуйбут киңизхэ, мангнай, сылгыны көрүү врый уустуктардаах этэ. Оттон ити кыра уолбут терүүбүттэн кылга-сүелгэ систаада, чуолаан сылгыны көрүүгэ-истигэ дьобурдааца киңини улаханнык сөхтөрөр”, — дизэн бугунгү дьоруойбут ажат Алексей Николаевич сэхэргири.

Коля Кардашевской — Одьулуун орто оскуолатын 5 кылаанын үерэнээччите, тыва оюотун сизиринэн, дыэс ис-тас үзтүгээр барытагар систаас. Ол эрээри кини атын үерэнээччилрэлтэн бириуратылаах. Ийэтэ Евдокия Валерьевна Коля ессэ кыра сыйдьан: “Мин сылгыланыахлын бацарабын, тайгараттан ат көрдестүм”, — дизэйтин күлэгчээр ахтар. Кулунчук номнуу улаатан, билигин тый. Уол ово миннэр мингээ, арахсыслат договор.

“Аллын 4-с кылаастан сацаалан миннэ сыйдьабын. Булан ылбырлыктай, тулаайах этэ, далга киллэрбиппийт, учугзийдик ахаппийпийт онтон улааппийтни кэнниттэн миннэр буолбутум. Мангнай мацаанынгга, чугас эргин баран кэлээччибин. Аллын быллыргы атырыбыт атынан Харатай дизэн аттаампийт — күүстээх, улахан

© Коля ажатыннын Алексей Кардашевский // АЛТАЯ ТҮҮРНІТЭ.

буоллун дизэн. Аппын миинэн оскуолаа тийдэхчин, сохуяааччылар. “Малдымас, итинник сиргыт” дизчилэр. Мин улааттахпына, сылгыныт буолухун уонна сиргэ-уокка сыйдьан бултуохун бацарабын. Ажабын кытари булка сыйдьабын. Уксун саас-куйн куска барабыт, ардыгар андылааччыбыт, үүзээнгэ хонсооччубут. Кылаанын уолаттарыттан аттаах уол суух, минимэттэр. Харатай билигин кыратын ийн ыгырыдабаппийн. Сарсыарда уонна киэн бурдугунаан уонна отунан анатабын. Дыз гаигиттан сайн ыраата сыйдьабыта. Үерэхтэр ортобун, икки устажкин. Чүгэй үерэнээччийн буоларга дуулубын”, — дизэн Коля сэмэйдик кэллисийр.

Кардашевский дар дыэз кэргэн бийс одолохтор. Коля эдьинийнээн — игиэрэлэр. Кини эдьинийтгэн биир мунутуухийтаан тереен, малга кыра уол. Дыэз кэргэн ийэтэ Евдокия Валерьевна — олохтоох балынгаа сизстэрэ, оттон ажатара Алексей Николаевич Чурапчытай аграрий-технический кэллисийк комендантаминаан үзэлийр.

“Уолбун кыра эрдээйттэн мунгхава, булиа, дыэс ис-тас үзтүгээр барытагар ерүү бииргээ илдээ сыйдьабын. Бийэтэ булка, сылгы иитнитгэр нахаа баалвах. Кыл-кыра тулаайах куличтуу булан баран, мангнай “хайдаа даааны тымыннаах хаалыа суюх” дий санаабып-пийт. Онно бийэтгээр кытаяа нахтык: “Ажан” көрбет, бийэн

© Харатай иччитин кытта // АЛТАЯ ТҮҮРНІТЭ.

көрөр эрэ буоллахына”, — дизэн эппитим, онно себүлэнэн, ылсан дыэ, ити улаатыннаарда. Кулунчуга балыктан сацаалаан, тугу барытын сири. Кынын тымныгыга кулунун суроцнынан буруйэн, быванан баайан хахалыыр этэ. Куска, андыга, балыкка наар сыйдьиэр. Уол оюо сиргэ-уокка, эр киңини кытари сиргыт-таяана эрэ онно-манна үерэнэр, билэр. Кинники бийэтин олохор улахан тулааах буолуудын дизэн кыра эрдээйттэн илдээ сыйдьабын. Онно бийэтэ тыбын иитэн тааарда, маладымас”, — дизэн Алексей Николаевич иитин түүнан ыйтыкка хоруйдуур.

“Ийз буоларым быннынан, мангнай, буойсан көрбүтүм. Тымныйан ыалдан халалыа, халларыстыя энгин

диин санырым. Бэйэтэ сыйдьарга нахаа баалаах, ону билэн, кэлийн бопсубат буолбутум. Астынан ажай кэлэр. Ону көрөр олус учугэй. Дыэз үзтүгээр барытагар көмөлөнөр”, — динир Коля күн күбэй ийэтэ Евдокия Кардашевская.

Одьулуун ижилийг кырдьяас сылгыныттара бу Коля курдук уол улаатан эрэрин астынан көреллэр: “Билигин эдээрдэлтэн сылгыныт суоун кэризтэ. Бийигини утумнуу этэ буоллаа”, — дизэн Коля да алтыстарын этэллэр.

Дыэ, ити курдук, Кардашевский дар дыэз кэргэнни кытари бортэхийн кэллисийн таыста. Кинилэргүүтүнүү сирдигы баадаа хаалыаа.

Кэрэ эйгэтэ. Эдэр худоонууньук Гаврил Никутов быысталката турда

Елена МАКАРИНСКАЯ

“На пути к творчеству” дизэн аттаммыт быысталката станковой живописью сүрүн жардарын — мэтиризт, пейзаж уонна натюрморт — классический нымманан холустаа арыы кыраасканан суруллан, академический үерэх. тиэхинийнээн көрдөрөр.

Быысталката айлалмытыгагар Гаврил дыэз кэргэн, ускуустуба оскуолатын үерэнээччилээр уонна үйүйччылар, улуус дыаалтатыгтан Алены Пермякова о.д.а. кыттымыны мэллэлар. Оскуола үерэнээччилэригээр, урунуйу сээжээрэччилэргэ Гаврил мавстар-кылааны ынгэта.

Гаврил: “Оскуола эрдэхиттэн урунуйдуубун. Дизайн коллеңигар графикой дизайннерга үерэнэ сыйдьан, урунуй эйгэтин сээжээрэччилэргэ Гаврил мавстар-кылааны ынгэта. Гаврил: “Оскуола эрдэхиттэн урунуйдуубун. Дизайн коллеңигар графикой дизайннерга үерэнэ сыйдьан, урунуй эйгэтин сээжээрэччилэргэ Гаврил мавстар-кылааны ынгэта.

Баннай институтуугар станковой живопись салаатыгар үерэнэ киирбита. Икхи үерэх кынагыгар үерэнэ сыйдьан, Бутун Арассыйнатааа үрдүк үерэх кынагын “Студенческая весна” фестивалин регионнааа сүүмэрдлий түүмээчин кылаан кыайылаа, түмүктуур түүмээчин 2-с үрдэллийн лауреата, аан дойдугааа “Пропилей искусства” быысталката-куонкурууска 2-с үрдэлээх дипломунаан нацаараадаламмыга.

Гаврил байыл муус устарга “Ургэл” арт-галереяа бастакы персональной быысталкатаа туруоран, станковой живопись эйгэтгээр үзэлийр идэтий-бит худоонууньуктар кэхэлэрийгэр эрэлзэхтий киирбита. Кини болотуналара эдэр кини кыраа харааынан тулалыыр эйгэтин энгин элбэх дыүүн-изэн көрүүтүз тиэрдэллэр.

Быысталката “Айылгы” НАДЬ Афанасий Мунхалов атынан галереяа ахсынны 9 кунуугэр дизэри туруоца.

© Быысталката кынагын лизнэтийн быыллар // АЛТАЯ ТҮҮРНІТЭ.

© Гаврил Никутов // АЛТАЯ ТҮҮРНІТЭ.

«Ойуунуский уонна Олонхо» дьоро киэнэ ыытылынна

Улууска — бу күннэргэ. Сэргэх дъаал Платон Алексеевич Ойуунуский төрөөбүтэ 130 салыгар ананна

Марфа ПЕТРОВА

Чуралчыгаацы кийн билэтийз аяацар саалаты гар Саха сэбисэй литературын төрүүтээччи Платон Алексеевич Ойуунуский төрөөбүтэ 130 салыгар аналаах «Ойуунуский уонна Олонхо» литературний кийнэ буолла.

Бу истиг тэрээнгийг олонхону уонна Платон Ойуунуский аймыныларын сэңээрээчилэр кытнынналар. Кийнээр улуу сууряаачыбыт төрөөбүт дойдтуун сайдытыг гар анаа быт олооюн, үзэтийн билистийз. Саалаа «П.А.Ойуунуский уйзлээх аймыньята — олонхо» кийнгэ быйстапката тэрилийн.

Олонхону толорууга үгүс куонкуруус кытнылааца Анатолий Христофоров Мирыннан анаан-мишэн кэлэн, Платон Ойуунуский «Вырасты» хоноон олус изийн эзэхтийн аахта. Маны сэргэ «Дынууруйар Ньургун Бодтур» олонхогтоон бына тардынын толорон, мустубут дьону умсугутта. Илуус биир бастын олонхонуута Николай Дьячковский сахалымын сизринэн тус алгынны тиэртэй.

Быйыл Өймекеенгэ ыытыллыбыт Олонхону ыынаацар олонхону толоруу курдээр иккис үрдэли млыт балех аяаачыга Юрий Толстоухов олонхону толорууга сэргэх маастар-кылаанын митта. Тэрээнгийг калбит дьон «Дынууруйар Ньургун Бодтур» аймынныттан бына тардынын аацаан холонон кердүүлэр, итизине улуу олон-

хону ырыттылар, санааларын үлээннинилэр.

Бу күн удуустаацы Олонхону кийнин салайааччыга Дмитрий Попов кийн аймлалыацьттан ытыллыбыт үзэни-хамнааны кылгастык сырдатта, туюх соруктар тууларын билиннэрдэ. Ол курдук, сэтийни 27 күнүттэн ахсынны 5 күнүтэр дэри Олонхону декадата ытыллыаца. Манша олонхону истиг эзэтэ тэриллиэцэе уонна да атын дъаалалар быланнананы ыытыллаахтара.

Клара Кузьмина, Чуралчы изнелизгин олохтоою:

● ● ● Олус үчүгэй тэрээнгийн буолла. Олонхону оскуулааца Үерэн салынан, аабынаан себүлзэн истэрбит. Оччолорго кийнээнги айылыхаанын араадыйаа Гаврил Колесов толоруутун холбууллара. Кини кийн истээр туурох курдук ис-иинттэн изийн олонхонуура. Бүгүнгү тэрээнгийнэ, чизинийдик этгэхэ, Анатолий Христофоров кыттарын истэн кэлбитет. Кини биирдэ хоноон аахптын истэн сехпүтүм. Анатолий Христофоров талааныгар сүгүүрээччи буолабын. Удуустаацы кийн билиннээс куруутун маннык истиг тэрээннээри тэрийэр. Дынээ олпорор дьон саргэхийнбүт, элбэгийн билэбитет-каребүт, дуонийн синьнанабыт. Норуут тылынан уус-уран аймыннытн — олонхону сэргээччи, уран тыллаах олонхонуут удуустуутгар элбийн турдуннаар, ыччэттарбытыг гар, оюулорбутугар тээрдэн, үйэтитэн ийнээн.

Анатолий Христофоров олонхолуур. // ААЛТАР ТҮҮНИЙТЭ.

Ю.С. Толстоухов маастар кылаасынтар, й. ААЛТАР ТҮҮНИЙТЭ.

Олонхону сэңээрээчилэр. // ААЛТАР ТҮҮНИЙТЭ.

БИЛДЕРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ
ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ «ЧУРАЛЧИНСКИЙ УЛУС
(РАЙОН)» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)
ЧЕТВЕРТАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 18
с. Чуралча от «16» ноября 2023 года

«О структуре администрации муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)»

На основании Федерального закона от «06» октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», Закона Республики Саха (Якутия) № 480-3 № 975-111 от «11» июля 2007 года «О муниципальной службе в Республике Саха (Якутия)», Указа Главы Республики Саха (Якутия) от 24.12.2009г. № 1734 «О численности органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия), применяемой для определения норматив-

вов формирования расходов на содержание органов местного самоуправления», Устава муниципального образования «Чуралчинский улус (район)», в целях эффективного решения задач и рационального распределения полномочий между структурными подразделениями органа местного самоуправления, улусный (районный) Совет депутатов муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия), решил:

1. Утвердить структуру и численность структурных подразделений администрации МО «Чуралчинский улус (район)» согласно приложению № 1.
2. Считать утратившим силу решение улусного (районного) Совета депутатов муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» от «24» февраля 2022 года № 211 «О структуре администрации муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)».

3. Настоящее решение вступает в силу с момента подписания.

РЕШЕНИЕ № 19
с. Чуралча от «16» ноября 2023 года

О присвоении звания «Почетный гражданин Чуралчинского улуса»

На основании Положения о звании «Почетный гражданин Чуралчинского улуса», утвержденного решением улусного Совета депутатов № 51 от 6 февраля 2014 года, улусный (районный) Совет депутатов муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) решил:

1. Присвоить звание «Почетный гражданин Чуралчинского улуса» Попову Дмитрию Дмитриевичу, отличнику культуры и образования Республики Саха (Якутия), Почетному гражданину Хатылинского наслега.

РЕШЕНИЕ № 20
с. Чуралча от «16» ноября 2023 года

О присвоении звания «Почетный гражданин Чуралчинского улуса»

На основании Положения о звании «Почетный гражданин Чуралчинского улуса», утвержденного решением улусного Совета депутатов № 51 от 6 февраля 2014 года, улусный (районный) Совет депутатов муниципального образования «Чуралчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) решил:

1. Присвоить звание «Почетный гражданин Чуралчинского улуса» Габышевой Алисие Гавриловне, ветерану тыла и педагогического труда, Учителю учителей, Почетному старейшине Республики Саха (Якутия), Почетному гражданину Хоптогинского наслега.

Я.П. Оконешников,
Председатель улусного (районного)
Совета депутатов,

Е.А. Сивцев,

Первый заместитель главы
муниципального образования.

Хорсун буойннаарбыт ааттарын үйэтийэцин!

Ахтан-санаан. Байыннай дьайыга суорума суолламмыт биир дойдулаахтарбыт сырдык ааттарын үйэтийи — ытык иэспит

Байыннай дьайыга мобилизациянан ынгырыллыбыт уонна баа ёттулэринэн итиин-нэ контрагынан суулуспальмын сэлдээр бинир дойдулаахтарбыт этэнгээ, чэгизэн эргиллэн кэлэлэрин туугар, улуус дъаалтата, бары тэрилтэлэрэ, дьюно-сэргээс кеме араас көрүнүн хомуйуга, тизэрднигээ, кинилэр дынээс кэргэннэрин кынажларын бынаарынга угус ерүүтээх үлэни-хамнааны тэрийэллэр. Итини тэнэ онно тийийн суорума суолламмыт хорсун буойннаарбыт сырдык ааттарын үйэтийи-гэ тууламмыт болпуруостарга эмиз үлэхамнаас ынытлан ээрэ.

Бу күнэргээ улууспүт биир кинн уулусатынгар — П.П. Пинигин аатынан уулуссаа Сергей Юмшановы, Николай Романовы, Илья Протодьяконовы сырдатар баниндын ыаатылар. Оттон биниги эрдээксийэбтигээр кинилэр олорон авслыт кылгас, ол эрээри чаылхай олохторун сырдатар кэриэстэбиль-ахтын магырыааллары төрөллүгтэрэ, чутас дьюнноро азлан бизрдилэр. Ону энгиги болцомтообуутар ганаабыт.

Юмшанов Сергей Иннокентьевич

Атырдах ыйын 7 күнүгээр 1976 сэллаахха Дэвшири улууун Еоруулаах избилигээр Иннокентий Ионович Юмшанов, Христина Петровна Слепцова дынээс кэргэнтээ бүтэхник оюонон күн сирин көрбүтээ. Төрөллүгтэрэ сөвөтөх уол оюорон маанылаан иппиттэрээ. Төрөллүгтэрэ тэн ыарынх, иринных обо буолан элбэхтийн балмынбаа кириэрээ, эмтэнэрээ. 1983 сэллаахха Еоруулаахтаа аялсын кылаастаах оскуолаа үерэнз кирибти. Бастакы уччутаа Надежда Дмитриевна Юмшанова эхээ. Оскуола ишинэн мытэллээр тэрээжиннэрээ, субуутун нүктэгээгээс көхтөхтүү кыттара. Ордук сэбуулур уруоктарынан урунуй, ырын, үлэх предметтээрэ эхээ. Сурдээх үчүгэйдик урунуйдуура. Виктор Цой ырыаларын үтүктэн ыллымыра. Айылцаа сэлдээр, балыктырын, бултуури, урунуйдуур, үнанарын олус сэбуулур. Оскуоланы 1993 сэллаахха үерэнэн бутэрбиз. Салгын "Еоруулаах" сопхуоска оробуучайынан үлэлэбти.

1994 сэллаахха Сэбизэй Аармын кээктэгээр ынтырьллан, Забайкальятаа байыннай часка ики сэл суулуспальмын барбыт. Оннобарыга-бары сэймамах, сабылаах уолу хамандыра, старшай лейтенант Орехов балыстин көрбүтээ. Уонна

байнаан, хомуүн, дэйбини эмиз сатыра.

2000 сэллаахха үчүнгээ сыйнанан бутэрбита. ОПТУ-га үлэлийн хааллара сэлдээгээтийн буулумматаваа. "Дойдубар баран оюору үерэтийн" дээр баалалаадаа.

2001 сэллаахха тийийн "Боруудаах" сопхуоска таба ыстаадыгтар табанынан үлэлийн кирибти. Онно ики сэл үлэлэн баран, сопхуоска оробуучайынан кирибти.

Онтон 2003 сэллаахха Үнээз Дэвшири куоратынгар ОДКХ тэрилтэгээр оробуучайынан үлэлээ кирибти. Тымнын дойдуга хочуулунайдар туруктара мөлхөн буолан, итгийн ситимэ үгүстүк алдьанаараа. Онууха барыгын түрээгээр туттарсан кирибти. ОПТУ уопсайынгар оюорбита. Оребүл, бырааныннын аялсын түлэгийн калаталлара. Түргэн-тараан туттуулаачын ишин бииргээ үлэллир дьюно астынлара.

1998 сэллаахха Чурапчыга, эдийнүүдээр кэлбигээ. Бу дойдуну сэбуулэн, иххиэ дойдун оюостубуута. Уонна ол сэл Одыгуунаа-ы ОПТУ-га технолог-ювелир үерэээр туттарсан кирибти. ОПТУ уопсайынгар оюорбита. Оребүл, бырааныннын аялсын түлэгийн калаталлара. Түргэн-тараан туттуулаачын ишин бииргээ үлэллир дьюно астынлара.

2004 сэллаахха Верхоянскай куоракка кинн хочуулунайга хачыгаарынан, болуутинуутынан үлэлэбти.

2006 сэллаахха Чурапчыга эдийнүүдээр оюору кэлбигээ.

"Кэнчээри" маадаанынга мизээ сэлдээр столярынан кирибти.

Онтон Чурапчытаац МТС тэрилтээр чөвчинан оттуулар хочуулунайга хачыгаарынан үлэлэбти. Ол саадаа, начаалыннынгын Николай Васильевич Оконешников үлэллир дээрээ. Үлэлээгээр утүе субастаахтык, олус табыллан үлэлэбти. Тэрилтээн дьюнүн кытта куруук үерэгээ кээпсээрээ. Хаан да үлэтийгээр хойтуваабат, эпизинээсээх эхээ.

Дойдун табаан, 2011 сэллаахха Верхоянскайга барбыт. Онно тийийн муусука оскуола

тыгэр остиораастаабыт. Бииргээ төрөөбүт эдийнүүдээр Мотренең наца оюорбита. Кутуутын кытта массыннатын оюонуунэндээрээ, олбуордараа ийнгэр улахан гараас тутан биэрбита.

2014 сэллаахха Чурапчыга кэхен үлэллир. "Сайдам" маадаанынга охранигынан үлэлээ кирибти. Салай-аччытын, бииргээ үлэллир уолаттарын кытта олус бэрээ талсан үлэлэбти. "Сайдам" маадаанынга үлэлэбти кэмнэрийн истинник саныраа, бынс булла да, кинилэргээ баран кээпсээн, сүргээж кетэүдэлэн кэлэрэ. Санга маадаанынга көнеллорун истэн олус үербугаа. Биирдээ эмэ табаардаарын сүекээнүүдээ баран кемелестэвүү, үерэн азай кэлэрэ. Үлэлэбти кэлэктинийн оннук ийнрөхтийн үлэлэбти.

2019 сэллаахха дойдун табаардаарын сүекээнүүдээ баран кемелестэвүү, үерэн азай кэлэрэ. Үлэлэбти кэлэктинийн оннук ийнрөхтийн үлэлэбти.

2022 сэл балвашан ыйын 22 күнүгээр дойдун оюорбита мобилизацияа ынгырмиллан, биир бастакынан бэбисээс туппата. Хабаровскайга байыннай чааска айылчийн үүрээндээ барбыт. Бэйэтэ аймалцаттан тулуурдаах буолан, сибээсээс тахсан толгопүннээстээнээс дэвжаны, ханаан да үнгэргээбээт эхээ. Киннээд сонууридан мунгурданаараа. Окуопа ханаан хоноллорун, онно күн-дүүл тургуун, олус ардахтаацын, бидаравнаацын эрэ кээпсийрээ. Кинн туппата-халпата барыга орун-онунд, дыны-дьын буолара. Итини тайнын Сергей наанаа үчүгэйдик урунуйдуура. "Бу барыга уус азан уонна оскуолаа үлэуру гар уорзинт учууталын Яков Яковлевич Потапов унүү

Протоджеконов Илья Борисович

Юмшанов Сергей Иннокентьевич

Романов Николай Николаевич

Хорсунар ааттарын сэллар сонготтор!

